

BIRLASHTIRUVCHI CHOKLAR VA ULARNING TIKILISHI

*Fargʻona ICHSHUI kasb-hunar maktabi
ta'lim ustasi*

Rahmatillayeva Shahodatxon Muminjonovna

Annotatsiya. *Tikuvchilikka birinchi marta kirishayotgan inson avvalo, qanday tikuv turlari borligini va ularni tayyorlash texnikasini oʻrganishingiz kerak. Ikkita tikuv variant mavjud boʻlib, bular eng oddiy igna va ip yordamida qoʻlda amalga oshirish usuli va ikkinchisi tikuv mashinasida tikilgan tikuv choklaridir. Maqolada aynan tikuv mashinasi yordamida amalga oshiriladigan birlashtiruvchi choklar haqida maʼlumotlar keltirilib amaliy tavsiyalar keltirilgan.*

Kalit soʻzlar: *chok, overllok, zigzag, tikuv mashinasi, professional tikuvchi, uch qatli tikiv choki, qoʻl mehnati.*

KIRISH

Bishish-tikish juda uzoq vaqtdan beri mavjud va shuning uchun juda koʻp turli xil tikuv choklar ehtiyojlarga qarab yaratilgan. Bundan tashqari choklar, maʼlum bir nuqtada, mashina turlari, qoʻlda turlarga boʻlinadi.

Zamonaviy tikuvchilar, professional yoki havaskorlar tikuvchilar ham mashinalarda tez-tez tikishni afzal koʻradilar, lekin uyda ular baʼzan qoʻl mehnatidan foydalanishlari kerak.

Mashinalar turli xil murakkablik va dekorativlikdagi turli tikuvlarni bajarishga qodir. Har bir tikuv mashinasining imkoniyatlari har xil.

Kiyim tikish jarayonining qiyinligi XVII asr oʻrtalariga kelib tikuv mashinasini yaratishga urinishlarga olib keldi. Tikuv mashinasiga birinchi patent 1755 y Angliyalik Ch.V. Veyzentalgga berilgan. Bu mashina oddiy qoʻl chokiga oʻxshash chok tikardi. 1790 yilda uning vatandoshi Tomas Sten zanjir chok tikadigan mashina uchun patent oldi. Bu mashina oyoq kiyimlar (poyafzal) tikish uchun ishlatilardi, mashina qoʻl bilan harakatga keltirilardi, material ham qoʻl bilan igna tom on yoʻnaltirib turilardi[1].

Tahlil va natijalar. Tikuvchi tikuv choklarini turlari uch kichik guruhlarga boʻlish mumkin:

- birlashtiruvchi;
- bostirma;
- qoʻyma.

Birlashtiruvchi tikuv choklari ikkita qismni birlashtiradi. Bular yon tikuvlar, yelka tikuvlari, choʻtka tikuvlari, yeng tikuvlari, yoqa tikuvlari va boshqalar. Ular turli usullar bilan bajarilishi mumkin.

Yorma chok – ham bezak ham birlashtiruvchi hisoblanadi. Bu chok dazmol tutmaydigan, sunʼiy charmdan kiyim tikishda, sport kiyimlari tikishda ishlatiladi. Oldin detallarga 7-10 mm. kengliklarda biriktirma chok solinadi, chok ikki tomonga yorib dazmollanadi va chokning ikki tomoniga undan 0,2 sm. masofada baxyaqator yuritiladi

Quyma chok – yopiq va ochiq qirqimli bo‘ladi. Ochiq qirqimli quyma chok bort qotirmasi, yoqa qotirmasi kabilarni birlashtirishda ishlatiladi. Yopiq qirqimli quyma chok asosiy detallarga qoplama cho‘ntaklarni, koketkalarini bostirib tikishda ishlatiladi. Chok kengligi ustki kiyimda 1 sm bo‘ladi.

To‘g‘ri bir chok - bu tikuv deyarli barcha tikuv operatsiyalari uchun qo‘llaniladi, ortiqcha chok qo‘yishdan tashqari. Xuddi shu tikuv maksimal chok uzunligini o‘rnatish va yuqori ipning kuchlanishini bo‘shatish orqali elementlarni yig‘ish yoki joylashtirish uchun ishlatilishi mumkin. Ikki chiziqni tikuv belgisiga parallel ravishda yotqizgandan so‘ng, yon uchlarini mahkamlash kerak. Pastki iplarni ushlab, matoni kerakli uzunlikka tortib va shundan keyingina uchlarini mahkamlash va yig‘ishni teng ravishda taqsimlash zarur[2].

Zigzag chok

Ushbu tikuv uzunligi va kengligi bo‘yicha sozlanishi va tikuv qismlarini qayta ishlash uchun ishlatilishi mumkin. Zigzag chokning quyidagi variantlari mavjud:

- Oddiy tikuv uzunligidan foydalanganda tor “zigzag” juda elastik va cho‘zilgan matolar uchun ishlatilishi mumkin;

- Elastik bantlarni tikish yoki ularning uchlarini ulash uchun uch tikuvli zigzag ishlatiladi 1-rasm.

1-rasm. Zigzagli chok mashinasi

Uch qatli tikiv choki

Shimning o‘rta tikuvi uchun kuchli va elastik turdagi dastgoh tikuvi, ammo uni yirtish deyarli mumkin emas, shuning uchun uni keyingi tuzatishlar bo‘lmasligiga 100% ishonch bilan ishlatish kerak.

Overlok chok

Bu chok juda qulay bo‘lib, chunki tikuvchilik paytida matoning titilib ketmasligi, kesish bir vaqtning o‘zida qayta ishlanishi bilan harakterlanadi.

Ko‘ylak va sport kiyimining asosiy qismlarini ulash uchun tikuv mashinasi ishlatiladi. Qismlar o‘ng tomonlari bilan ichkariga buklanadi va yuqori qismning kesmasi pastki qismdan 0,5-2 sm chiqib ketishi kerak. Yuqori qismning kesilgan joyidan 0,5 sm masofada tikiladi. Yuqori qismini egilib, chokni to‘g‘rilab, burmadan 0,7-2,2 sm masofada yuz bo‘ylab tikib qo‘yiladi (yuqori qismning kesilishi tikuv ichida bo‘lishi kerak). Bunday holda, birinchi chiziq yugurish choklari yordamida yotqiziladi, ular ikkinchi qatorni tugatgandan so‘ng chiqariladi.

Bundan tashqari, tikuv paytida boshqa tikuv choklari ham qo'llaniladi: ustki, kombinatsiyalangan, bulutli va kesish va turli xil qayta pardozlarni qayta ishlash uchun.

Xulosa. Mashina tikuvlarida tikuv uzunligi va ip qalinligini tanlash qo'lda tikishda bo'lgani kabi bir xil bog'liqlikka bog'liq, ammo qo'shimcha ravishda maqsadda farq qiluvchi mashina ignalari, mikroteks, trikotaj uchun ignalar, elastik materiallar, jinsi shimlar yoki teri kabilar. Mukammal tikuvlarni olish uchun tikuv mashinasining ko'rsatmalariga tayanib, ipning kuchlanishini va oyoq bosimini sozlashingiz kerak.

Oddiy tikilgan tikuv uchun qismlarni o'ng tomonlarini bir-biriga qo'yib va qirralarni belgilangan tikuv chizig'i bo'ylab tikib qo'yish birlashtuvchi chok sanaladi. Ochilgan tikuvlarning uchlarini mahkamlanadi.

Agar birlashtirilayotgan mato yetarlicha zich bo'lsa va o'z shaklini yaxshi ushlab tursa, qismlarni birlashma oddiy zigzag yordamida amalga oshirilishi mumkin. Keyin qismlar oyoq ostida harakat qilmaydi va birlashtiruvchi zigzagni teng ravishda yotqizish qiyin bo'lmaydi.

Yumshoqroq materiallarni qo'shimcha yupqa mato (paxta, ipak va boshqalar) bilan birlashtirish tavsiya etiladi. Ushbu usul, shuningdek, qismlarning yanada ishonchli ulanishini ta'minlaydi. Birinchidan, har bir yarmi taglik chizig'iga birlashtiriladi, so'ngra birlashtiruvchi zigzag yotqiziladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jabborova M .Sh. "Tikuvchilik texnologiyasi" . T oshkent "O'zbekiston" . 1994y.
2. Tnixanova A.T. "Tikuvchilik texnologiyasi asoslari". Toshkent "O'qituvchi". 1996 y.
3. Litvinova I.N., Shaxova YaA. "Ayollar ust kiyimini tikish" Toshkent "O'qituvchi". 1997 y.
4. Glinskaya Ye.V. "Azbukavishivaniya" Toshkent " Mehnat". 1994y
- 5.Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. *Universum: технические науки*, (8-1 (77)), 27-29.
- 6.Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIM TIZIMIDA KO'ZI OJIZ O'QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALAR. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(5), 990-993.
- 7.Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. *Scientific Impulse*, 1(2), 535-537.
- 8.Zokirov, S. I., Sobirov, M. N., Tursunov, H. K., & Sobirov, M. M. (2019). Development of a hybrid model of a thermophotogenerator and an empirical analysis of the dependence of the efficiency of a photocell on temperature. *Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers*, 15(3), 49-57.
- 9.Nuritdinovich, C. N. (2023). AVTOMATLASHTIRILGAN ZAMONAVIY TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA TALABALARNING AMALIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. *Научный Фокус*, 1(2), 341-345.

10. Nuritdinovich, C. N. (2023). INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA MUHANDISLIK KASBIGA OID KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(20), 356-360..

11. Nuritdinovich, C. N. (2023). To Develop the Creative Abilities of Future Engineers in Textiles. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal, 2(2), 32-37.

12. Choriyev, N. (2022). STUDENTS IN THE ART OF EMBROIDERY IN UZBEKISTAN INTRODUCTION TO SCHOOLS. International Bulletin of Applied Science and Technology, 2(12), 29-33.

13. Choriyev, N. N. (2022). The importance of learning carpet making in folk crafts. Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching, 13, 25-28.

14. БАБАДЖАНОВ, С. Х., & ЧОРИЕВ, Н. Н. (2022). СОПРОТИВЛЕНИЕ КАЧЕНИЮ НАЖИМНОГО ВАЛИКА С РЕЗИНОВЫМ ПОКРЫТИЕМ ПРИ КАЧЕНИИ ПО ПОВЕРХНОСТИ РИФ ЦИЛИНДРА. In Молодежь и XXI век-2022 (pp. 344-347).